

"Esam patrioti, un tas ir mūsu spēks"

Sestdien, 14. martā, Latgales vēstniecībā "Gors" notiks Latgalešu kultūras gada balvas "Borņuks 2025" ceremonija. Šogad par mūža ieguldījumu latgalešu kultūras atīstībā godinās kultūras darbinieci, Ziemeļlatgales tradicionālās kultūras sargātāju, projektu vadītāju, kultūrvestures pētnieci Rutu Cibuli.

DĀNA JANCE

Viņa vairāk nekā četrdesmit gadu garumā ar degsmi strādājusi kultūras un bibliotēku jomā. Profesionālais ceļš aptver 20 gadus Balvu rajona kultūras nodaļas vadītājas amatā, 26 gadi aizvadīti bibliotēku darbā, tostarp gandrīz 20 gadi kā Balvu Centrālās bibliotēkas direktorei. Neatkarīgi no ieremā amata viņas vērtības bija un ir Ziemeļlatgales nemateriālais kultūras mantojums, novadpētniecība, bibliotēku darbs, latgalešu valoda un Dziesmu svēti. Īpaši nozīmīgs ir Rutas Cibules devums Ziemeļlatgales nemateriāla kultūras mantojuma saglabāšanā. Sedarbojoties ar etnomuzikoloģi Andu Beitiāni, viņa sagatavojusi un iesnēgusi trīs pieteikumus Nacionālajam Nemateriāla kultūras mantojuma sarakstam: "Dziedātāna ar pusbolu Ziemeļlatgalē", "Maīļa dziedājumi pie ciemu krustiem Ziemeļlatgalē" un "Psalmu dziedātāna Ziemeļlatgalē". Divus gadus Ruta Cibule darbojusies arī Nemateriāla kultūras mantojuma padomē, kļūstot par tās pirmo priekšsēdētāju.

Kas no padarīta jums liekas visnozīmīgākais, par ko ir vislielākais gandarījums?

R. Cibule: Vislielākais gandarījums un prieks varētu būt par visām nemateriāla kultūras mantojuma lietām, kuras izdevies aktivizēt, dokumentēt, saglabāt un veicināt, lai tās Ziemeļlatgalē kļūtu aktuālas. Uzskot strādāt tradicionālās kultūras jomā, 1999. gadā biju laimīga iepazīt tradīcijas, spilgtās teicējas un muzikantus, tomēr kādā brīdī sev jautāju – kas tad tālāk? Tolaik mūsu pusē gados jaunus cilvēkus no tā nekas neinteresēja, nebija izveidojusies kustība, tā bija jau veco sievu daršana. Tad pamazām, sākot ar 1999. un, visos turpmākajos gados, ļoti aktīvi pļēversos gan atsevišķu cilvēku cildināšanai, gan dokumentēšanai, gan folkloras nometņu organizēšanai, gan publikācijām. Nevaru teikt, ka uzreiz viss būtu ļoti labi veicies, pirmajos gados likās: dari, dari, bet iznaku-

SANTA KLAVINA/PUBLICITĀTES FOTO
Ruta Cibule: "Mans prieks par to, ko daru, ir nevis kas tāds, kas izsmēl un degradē manu dvēseli, bet tās ir lietas, kas mani piepilda, bagātina, nes uz priekšu."

mu patiesībā neredzi. Tad, sākot ar 2005. gadu, sajūstu tādu kā lūzumu vietējo cilvēku attieksmē un novērtējumā tam, cik bagāt esam, kas mums pieder, un sapratm, ka tas ir jāaaglabā.

2014. gadā Balvu novada muzejā izveidojām Ziemeļlatgales nemateriāla kultūras mantojuma ekspozīciju, kuras pamatā bija mana ideja, kā arī ļoti liels materiāla apjoms tieši no maniem personīgajiem arhīviem. Toreiz likās – neko vairāk nevaru, tas ir mans lielākais un labākais mūža darbs. Patiesībā vēl bija priekšā aktīvi darba gadi, kurus nostrādāju bibliotēkā un Dziesmu svētku organizācijā. Tās visas ir lietas un procesi, kuriem bijusi jēga vēlēt savu mūžu, dvēseli, savu sirdu un enerģiju – visu, kas vien cilvēkam var piederēt.

Jūs godā par Ziemeļlatgales tradicionālās kultūras sargātāju, un tas skan ļoti vareni.

Tradīcijas un nemateriālais kultūras mantojums sadalās divās daļās. Viens tiek kops un pozicionēts institucionāli, tie ir kolektīvi, kas strādā tautas namos vai kultūras centros. Tad ir daļa, kas bez jebkādas organizēšanas vai piekāršanas no malas vienkārši tautā ir un dzīvo. Pienāk brīži,

kad jāpalīdz cilvēkiem īstenot viņu sapņus, arī palīdzēt kādu projektu sagatavošanā, varbūt dalīties ar savu pieredzi un pateikt: ja tu darīsi tā, tad varbūt neveiksies, padomā, varbūt labāk darīt savādāk. Sargāšana nozīmē, ka savu pieredzi esi gatavs atdot cilvēkam, kurš par tevi labāk var izdarīt.

Cilvēks ir ārkārtīgi sadalīts, un savā veidā visas kultūras pozīcijas cīnās par sabiedrības uzmanību. Jāsergā ir vieta tradicionālām lietām un prasmēm, un jācenšas tās padarīt mūsdienu cilvēkam saprotamas un redzamas. Sargāšana nav kā karavīram, bet īpaši skaistai tautas vērtību daudzveidību un arī dinamiku kontekstā ar mūsdienu redzējumu, tā, lai šīs vērtības kļūtu nepieciešamas.

Kas kultūras cilvēkam liek darīt vairāk nekā tikai astoņu stundu garo darbadienu?

Patiesībā – esmu pensijā, aizgāju no bibliotēkas direktorijas darba. Esot darba attiecībās, sakrājas obligātā rutīna un neatīkams laika lieta, kas prasa tajās ielikt dvēseli un sirdu. Esmu ļoti priecīga, ka šobrīd savu darba dienu veidoju pati, tēsa, vēl ir sabiedriskie pienākumi, un esmu ievēlēta Balvu novada domē.

SANTA KLAVINA/PUBLICITĀTES FOTO

Ruta Cibule: "Mans prieks par to, ko daru, ir nevis kas tāds, kas izsmēl un degradē manu dvēseli, bet tās ir lietas, kas mani piepilda, bagātina, nes uz priekšu."

Mans prieks par to, ko daru, ir nevis kas tāds, kas izsmēl un degradē manu dvēseli, bet tās ir lietas, kas mani piepilda, mani bagātina, nes uz priekšu. Katram cilvēkam vajag ētiskos pamatus, un tos esmu atradusi šādā veidā, nu nevaru būt mierā vai palikt vienaldzīga, ja redzu, ka kaut ko varu izdarīt, bet to nedarī!

Mani ļoti bagātina gan tikšanās ar citiem cilvēkiem, gan uzzināšana, kas viņiem ir svarīgs.

Patiesībā pierobežā dzīvo ļoti stipri cilvēki. Tie, kas nav spēcīgi, nevar atļauties šeit dzīvot.

Jūs jau gadiem labi pārzīnat Balvu novada kultūras dzīvi, kāda situācija ir pašlaik?

Pašlaik situācija ir ļoti saspringta, tēsa, kultūras nozarē nekad nav bijis tā, ka būs viess, ko vien vēlaties, patiesībā tādi gadi nav bijuši nekad. Skatoties ilgtermiņā, no vienas puses, finansējums, pateicoties dažādiem fondiem, tai skaitā arī Valsts kultūrkapitāla fondam, ir kļuvis pieejamāks. Cits jau-

tājums, vai vienmēr šo finansējumu esam pratuši paņemt, vai mūsu kvalifikācija ir pietiekama, lai kvalitatīvi sagatavotu projektus. No otras puses, pašvaldību rociņa ar katru gadu samazinās. Medz gan piesaukt skaitļus, ka, telksim, pašvaldību budžets pieaug par tik vai tik procentiem, bet patiesībā tas īsti nesedz pat inflācijas rādītājus. Pašvaldības šobrīd ļoti izvērtē, ko var un ko nevar atļauties, tai skaitā kultūras jomā.

Vēl vairāk kā finansējuma trūkums kultūras jomā ietekmē sarūkošais iedzīvotāju daudzums, no kura izriet visas nākamās sekas: vences. Ja pagastā slēdz skolu, izmainās arī visa pārējā situācija, arī attiecības ar bibliotēku un kultūras namu. Tur mēs neko nevaram izdarīt, un mūsu pašvaldība ir nepārtauktos meklējumos, kāds būtu optimālais modelis, lai iedzīvotāji saņemtu kultūras pakalpojumu, vienlaikus tādā vai citādā veidā optimizējot kultūras iestāžu tīklu.

Pagaidām mūsu novada drausmīgi pārkārtotumi nav notikuši, tomēr visu laiku tiek par to domāts un ziņāmas minimālas izmaiņas tiek arī veiktas. Paldies dievam, pie mums nav bijis līdzīgs precedents kā Rēzeknes rajonā.

Protams, iedzīvotāju skaita straujā samazināšanās nākotnē vēl nesīs ļoti lielas, neizbēgamas problēmas. Pagājušogad Balvu novada piedzima ap 80 mazuli, bet mirušo skaits ir vairāk nekā trīs reizes lielāks. Man pat negribas domāt par to, kādi lēmumi būs jāpieņem pēc gadiem pieciem. Skolā 80 bērni ir trīs normālas klases.

Ņem, kā gribi: mums ir jādomā par jaunu modeli. Esam ļoti skaista valsts, zeme ar lielu, skaistu, sa-

lai nesamazinātu bibliotēkas pakalpojumu, bibliotēkas uzņemas arī citas papildu funkcijas, kas nav bibliotēkas tradicionālie uzdevumi. Piemēram, šobrīd mūsu novada bibliotēkās iespējams samaksāt par komunālajiem pakalpojumiem un iesniegt dokumentus, kas tālāk tiek nodoti atbilstošajiem izpildvaras cilvēkiem. Organizējot šos pakalpojumu punktus, saglabājam bibliotēku, un necieš ne viens, ne otrs pakalpojums.

Kas ir tas Latgales spēks, ko, iespējams, citviet Latvijā nenovērtē?

Parstāvu Ziemeļlatgali, tāpēc zinu, ka esam ļoti lieli savas valsts patīroti. Šī apziņa radusies jau vēsturiski. Valsts dibināšanas pirmās sākums tieši Latgales kongress bija pirmais solis uz to, lai izveidotos Latvijas valsts, latgaleši pirmie paticia, ka gribam valsti un esam gatavi to veidot tālāk.

Tieši Ziemeļlatgalē izveidojās pirmie nacionālo partizānu pulciņi, vēlāk arī vienības, kas iegāja mežā un turpināja cīnīties pat Latvijas neatkarību, turot šo sapni un rīkojot sabotāžas aktus. 1945. gada 2. martā pie Stompakciem Susēju pagastā noklā viena no lielākajām kaujām starp Latvijas nacionālajiem partizāniem un Sarkanās armijas vienībām Otrā pasaules kara laikā.

Visos Latvijai nozīmīgos jautājumos – gan par izstāšanos no PSRS, gan par valsts valodu – mūsu balsojumi bijuši ļoti valstisīgi, ar to atšķirīties no dažiem citiem Latgales novadiem. Esam patrioti, un, manuprāt, ka tas ir mūsu spēks. Protams, spēks rodams arī pietiekami dziļās katoliskajās tradīcijās, turklāt Ziemeļlatgalē katoliskais nekaro ar tautisko, tie ir dziļi saauguši kopā un viens otru papildina.

Balvu novads ir arī mūsu robežnovads, kurā paliek arvien mazāk iedzīvotāju...

Tā ir taisnība, bet, no otras puses, tieši pierobežā ir visspēcīgākās zemnieku saimniecības, arī tādas, kuras uzskatāmas par spēcīgām ne vien Latvijas, bet arī Baltijas kontekstā. Iedzīvotāju un strādājošo skaits, protams, ir tīk, cik ir, bet patiesībā pierobežā dzīvo ļoti stipri cilvēki. Tie, kas nav spēcīgi, nevar atļauties šeit dzīvot. Tie ir jābūt morāli spēcīgiem un, protams, arī ļoti lielu darba gribu.

Apmānāties, ka Balvu novads ir valsts robežā, bet mani tas nebedē absolūti nemaz – nevienā brīdī pat prātā nav ienācis, ka apdraudējums šeit būtu lielāks nekā citviet.